

Výzvy kooperácie medzi Medzinárodným trestným súdom a štátom¹

Ľubica Saktorová*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2022.9.1.72-83>

Abstrakt:

SAKTOROVA, Ľubica: *Výzvy kooperácie medzi Medzinárodným trestným súdom a štátom*. Článok sa venuje problematike spolupráce medzi Medzinárodným trestným súdom (ICC) ako nezávislým, medzinárodným súdnym orgánom a štátom ako zmluvnou stranou Rímskeho štatútu. V kontexte nepermanentných medzinárodných trestných tribunálov pomenúva výzvy, pred ktorými dnes ICC stojí a prostredníctvom analytickej metódy zhodnocuje reálne právne možnosti, ako sa s týmito výzvami v budúcnosti vysporiadať. Práve z dôvodu, že je ICC založený na zmluvnom základe, štátom, ktoré k Rímskemu štatútu ako zakladajúcej zmluve nepristúpia, vzniká akási zdanlivá imunita, manévrovací priestor, ktorý im poskytuje možnosť vyhnúť sa povinnosti participovať na konaní, ktoré vedie k odsúdeniu osôb najviac zodpovedných za páchanie medzinárodných zločinov. V medzinárodnom spoločenstve však už desaťročia existujú nástroje, ktoré majú potenciál túto zdanlivú možnosť, vyhnúť sa spolupráci s ICC, spochybniť. Záverom sú stručne navrhnuté spôsoby riešenia danej situácie.

Kľúčové slová:

Medzinárodný trestný súd, ICC, spolupráca, zmluvný štát, zodpovednosť za medzinárodné zločiny, kooperácia nezmluvných štátov

The Challenges to Cooperation Between the International Criminal Court and the State

Abstract:

SAKTOROVA, Ľubica: *The Challenges to Cooperation Between the International Criminal Court and the State*. The article deals with the issue of cooperation between the International Criminal Court (ICC) as an independent, international judicial body and the state as a party to the Rome Statute. In the

1 Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0004/20 „Zavedenie vzájomného uznávania justičných rozhodnutí v trestných veciach do právneho poriadku Slovenskej republiky“ The contribution was elaborated as a part of the research project VEGA No. 1/0004/20 ‘Implementation of Mutual Recognition of Judicial Decisions in Criminal Matters into the Legal Order of the Slovak Republic’ [Slovak: Zavedenie vzájomného uznávania justičných rozhodnutí v trestných veciach do právneho poriadku Slovenskej republiky]

* JUDr. Ľubica Saktorová PhD., LL.M., M.A. je odbornou asistentkou na Katedre medzinárodného, európskeho práva a právnej komunikácie Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pôsobí tiež ako riaditeľka Ústavu klinického vzdelávania pri PrF UMB.

context of non-permanent international criminal tribunals, it identifies the challenges facing the ICC today and, using an analytical method, assesses the real legal options for dealing with these challenges in the future. Precisely because the ICC is founded on a treaty basis, states that do not accede to Rome's statute as a founding treaty, appear to have sort of immunity, a room for maneuver that gives them the opportunity to avoid the obligation to participate in proceedings leading to the conviction of those most responsible for international crimes. However, during the decades the international community developed instruments with the potential to challenge this apparent possibility of avoiding cooperation with the ICC. Finally, the solutions to the situation are briefly suggested.

Key words:

International Criminal Court, ICC, cooperation, member state, responsibility for the international crimes, cooperation of non-member states

Úvod

Ustanovenie permanentného medzinárodného súdu s trestnoprávnou jurisdikciou bolo medzinárodným spoločenstvom po prvýkrát rokané po II. svetovej vojne v rámci prijatia Rezolúcie Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov (ďalej aj ako „OSN“) č. 260 z 8. decembra 1948, kedy bol prijatý Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídy.¹ Počas nasledujúcich ôsmich dekád bolo ľudstvo svedkom množstva rozsiahlych konfliktov s katastrofálnymi humanitárnymi dôsledkami. Tie sa v kontexte medzinárodného trestného práva riešili striktné *ad hoc*, teda ustanovením konkrétnych územne príslušných trestných tribunálov. Realizácia vízie ustanovenia permanentného medzinárodného trestného súdu s globálnu pôsobnosťou však prišla až dňa 1. júla 2002, nadobudnutím účinnosti Rímskeho štatútu (ďalej aj ako „štatút“). Táto zmluva bola prijatá dňa 17. júla 1998 ako právny základ pre vytvorenie Medzinárodného trestného súdu so stálym sídlom v Haagu (International criminal court, ďalej aj ako „ICC“). Medzinárodný trestný súd je prvým svetovým orgánom s univerzálnou, hybridnou jurisdikciou zameraný na trestné stíhanie fyzických osôb, páchatel'ov najzávažnejších medzinárodných zločinov ako zločin genocídy, zločinov proti ľudskosti, vojnových zločinov a zločinu agresie. Cieľom jeho vytvorenia bolo spravodlivo stíhať a potrestať osoby zodpovedné za spáchané násilnosti a tiež poukázať na to, že neexistuje nerozhodnosť a strach medzinárodného spoločenstva čeliť potenciálnym budúcim páchatel'om medzinárodných trestných činov.² Za hlavnú motiváciu jeho založenia bolo možné označiť neschopnosť autorít konať a poskytnúť uspokojivú reakciu na medzinárodné zločiny spáchané v priebehu 20. storočia, no taktiež poburujúci počet činov, ktoré zostali nepotrestané práve z dôvodu komplikovanosti zabezpečenia dôkazných prostriedkov, nejednotnosti vnútroštátnych, najmä trestnoprávných noriem, no mnohokrát z dôvodu neochoty a neville spolupráce zo strany štátu.

1 Predhovor Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu genocídy: „Uvedomenie, že genocída spôsobila ľudstvu vo všetkých obdobiach dejín veľké straty a v presvedčení, že k oslobodeniu ľudstva od tak odpornej metly je nevyhnutná medzinárodná spolupráca“.

2 Preambula Rímsky štatút

Článok sa venuje problematike nespôlupráce štátov s ICC a právnym možnostiam, ktorými by v budúcnosti bolo možné súčasne nevoľu, najmä nezmluvných štátov Rímskeho štatútu, prekonať. Cieľom je pomenovať reálne právne mechanizmy, ktorými je možné nezmluvné štáty donútiť poskytnúť súčinnosť pri stíhaní a trestaní najzávažnejších zločinov a zabezpečiť minimálne štandardy ich spolupráce. Odsúdenie páchania medzinárodných zločinov nie je objektom, na ktorý sa zameriava výlučne len ICC, medzinárodné spoločenstvo desaťročia formuje nástroje medzinárodného práva na dosiahnutie prevencie, či nastolenia spravodlivosti. Faktom však zostáva, že procesnoprávna architektúra ICC v medzinárodnom súdnictve poskytuje všetky potrebné mechanizmy na skutočné vynútenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodného trestného a humanitárneho práva. Úvodná časť článku použitím historickej deskriptívy popisuje fungovanie ICC a pomenúva výzvy medzištátnej kooperácie, ktorým počas svojho 20 ročného pôsobenia čelí. Aplikčná časť článku analyzuje vybrané mechanizmy, ktoré majú potenciál tvoriť formálne jadro legislatívneho základu pre dosiahnutie reálnej zmeny v postoji nespôlupracujúcich štátov. Dôležitým prvkom zmeny súčasného statusu quo môže byť zásah nadnárodnej entity: Bezpečnostnej rady OSN, Medzinárodného súdneho dvora alebo Valného zhromaždenia OSN, ktoré disponujú ako jediní, diskutabilne, potenciálom vynútenia záväzku štátu v tomto kontexte.

Jurisdikcia Medzinárodného trestného súdu

Právomoc Súdu sa v zmysle článku 5 Rímskeho štatútu obmedzuje na najzávažnejšie trestné činy týkajúce sa medzinárodného spoločenstva ako celku. Súd má podľa tohto štatútu právomoc v týchto trestných činoch: trestný čin genocídy, zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny, trestný čin agresie. Súd môže vykonávať jurisdikciu nad uvedenými trestnými činmi v súlade s článkom 13 štatútu v troch prípadoch. Prvým je prípad, keď štát, zmluvná strana sám predloží prokurátorovi situáciu, v ktorej sa zdá, že došlo k spáchaniu jedného trestného činu alebo viacerých takých trestných činov. Druhým je prípad, ak Bezpečnostná rada OSN konajúca v zmysle kapitoly VII Charty OSN predloží prokurátorovi situáciu, v ktorej sa zdá, že došlo k spáchaniu jedného trestného činu alebo viacerých takých trestných činov a tretím, keď prokurátor inicioval vyšetrovanie v súvislosti s takýmto trestným činom v zmysle vlastných kompetencií („*proprio motu*“). Kompetencie jediného prokurátora ICC sú frekventovanou témou kritik Súdu, nakoľko mnoho štátnych aktérov, ktorí nepristúpili k Rímskemu štatútu často uvádzajú široké a nekontrolovateľné kompetencie prokurátora za hlavný dôvod neakceptácie jurisdikcie Súdu.³ Prokurátor totiž môže iniciovať, v zmysle čl. 15 ods. 1 štatútu vyšetrovanie *proprio motu* na základe informácií o možnom spáchaní trestného činu v kompetencii ICC. V zmysle čl. 15 ods. 2 štatútu „*prokurátor posúdi závažnosť získanej informácie. Na tento účel môže žiadať od štátov, orgánov Organizácie Spojených národov, medzivládnych alebo mimovládnych organizácií alebo od iných vhodných spoľahlivých zdrojov ďalšie informácie...*“. Stále na základe vlastného uváženia môže ďalej požiadať senát prípravného konania o poverenie vyšetrovaním.

Dôležité je tu spomenúť, že ICC funguje v zmysle princípu komplementarity, a teda prípad je pred ICC prípustný len v prípade, keď štát nie je ochotný alebo nie je schopný

3 CASSESE, A. *The Oxford Companion to International Criminal Law*, 2nd eds. OUP 2008 s. 329.

sám skutočne vykonať vyšetrovanie alebo začať trestné stíhanie osôb podozrivých zo spáchania medzinárodných zločinov. V podmienkach, kde štátne orgány spolupracujú a sú ochotné a schopné riešiť páchanie uvedených zločinov vo vlastnej réžii, ICC nespochybňuje kompetencie domácich súdov ani žiadnym spôsobom nezasahuje do trestných procesov. Personálna pôsobnosť Rímskeho štatútu zahŕňa jednu z dvoch výnimiek vo vzťahu medzinárodného práva verejného k fyzickým osobám, a tou je personálna jurisdikcia vzťahujúca sa na trestné stíhanie fyzických osôb, najmä však osôb nadriadených, veliacich, či zodpovedných. Štatút sa vzťahuje na všetky fyzické osoby staršie ako 18 rokov bez ohľadu na ich úradné postavenie, taktiež neprihliada na prípadnú vnútroštátne, dokonca ani medzinárodne garantovanú trestnoprávnu imunitu.

Nakoniec, v čom teda spočíva unikátne postavenie ICC: 1.) spôsob ustanovenia mimo štruktúr OSN 2.) princíp inštitucionalizácie na základe medzinárodnej zmluvy 3.) jedinečná pôsobnosť – vecná, osobná, časová, ale aj územná 4.) špecifické procesné pravidlá. Stručné uvedenie týchto základných faktov je nutné pre ďalšiu, už detailnejšiu analýzu potenciálnej kooperácie ICC a nezmluvných štátov.

Výzvy a úvahy budúcej spolupráce

Trestný zákon má svojou povahou donucovací charakter. Zodpovednosť ukladá priamo jednotlivcom a porušovanie trestá uložením sankcií. Presadzovanie trestného práva si vyžaduje právomoc zatknúť a zadržať podozrivú osobu, vyšetriť údajné porušenia, získať výpovede svedkov, ako aj obetí, chrániť svedkov, sudcov, zamestnancov súdu a potrestať tých, ktorí sú uznaní vinnými. Medzinárodné trestné tribunály a súdy takéto donucovacie právomoci nemajú, preto sa musia spoliehať na podporu a spoluprácu štátov. Významným faktorom ovplyvňujúcim úspešné plnenie mandátu medzinárodného súdu či tribunálu je teda ochota štátov a iných subjektov spolupracovať a tiež efektívnosť takejto spolupráce. Vzhľadom na to, že Medzinárodný trestný súd (International criminal court ďalej aj ako „ICC“) je inštitúciou zriadenou na základe medzinárodnej dohody, štát, aby mohol spolupracovať, prijíma vnútroštátnu legislatívu, ktorá umožní zosúladiť jeho právne ustanovenia s ustanoveniami Rímskeho štatútu.⁴

4 Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas so štatútom uznesením č. 1987 z 3. apríla 2002 a súčasne rozhodla, že ide o zmluvu podľa článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá má prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. V zmysle oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu č. 333/2002 Z.z., štatút nadobudne platnosť 1. júla 2002 a v ten istý deň nadobudne platnosť i pre Slovenskú republiku na základe článku 126 ods. 1. Slovenská republika urobila pri ratifikácii tieto vyhlásenia:

1. „V súlade s článkom 87 ods. 2 štatútu Slovenská republika vyhlasuje, že žiadosti Súdu o spoluprácu a akékoľvek dokumenty týkajúce sa takýchto žiadostí sa musia predložiť v anglickom jazyku, ktorý je jedným z pracovných jazykov Súdu, a súčasne preložiť do slovenského jazyka, ktorý je štátnym jazykom na území Slovenskej republiky.“

2. „V súlade s článkom 103 ods. 1 písm. b) štatútu Slovenská republika vyhlasuje, že v prípade potreby prijme Súdom odsúdené osoby, ktoré sú štátnymi občanmi Slovenskej republiky alebo majú na jej území trvalý pobyt, na výkon trestu odňatia slobody a uplatní pritom princíp premeny trestu uloženého Súdom.“

Časť deväť Rímskeho štatútu je venovaná aspektom medzinárodnej spolupráce a justičnej pomoci. Desiata časť Rímskeho štatútu sa venuje výkonu samotného trestu. Tieto ustanovenia v podstate konštruujú závislosť ICC pri spolupráci od zmluvných štátov, zároveň sú však koncipované tak, že vyplývajú z potreby minimalizovať to, čo štáty vnímajú ako porušenie svojej suverenity. Na zabezpečenie plnej spolupráce ICC je, okrem prístupiu k Rímskemu štatútu, v skutočnosti nutné uzavrieť aj dodatočnú dohodu o spolupráci medzi štátom a ICC, ktorá upravuje konkrétne osobitosti justičného systému národného štátu a jeho možnosti. Zmluvné štáty majú zákonnú povinnosť spolupracovať vo všetkých fázach vyšetrovania, súdneho konania a jeho výsledku. Táto povinnosť zahŕňa poskytovanie podpory pri predbežnom vyšetrovaní, vyšetrovaní, stíhaní a súdnom konaní pred ICC, spoluprácu pri zatýkaní a vydávaní podozrivých ICC na súdne konanie, identifikáciu, zaistenie a zmrazenie majetku podozrivých, vykonávanie ochranných opatrení pre obeť a svedkov, premiestňovanie svedkov, či samotného výkonu trestu odsúdených osôb vo väzenských zariadeniach štátov.

V skutočnosti je ochota zmluvného štátu spolupracovať s ICC determinovaná globálnou, regionálnou a domácou politikou, diplomatickými vzťahmi a vonkajšími úvahami. Reálne formy nespôlupráce štátov za 20 rokov jeho existencie možno empiricky kategorizovať do konkrétnych súborov: tie spočívajú najmä v nevykonávaní zatýkacích rozkazov (Južný Sudán, prípad prezidenta Omar Al Bashir⁵), odstúpenia od Rímskeho štatútu (Filipíny, vojna s drogami 2016 – 2019⁶), manifestujúcej opozícií a diskreditácií Medzinárodného trestného súdu ako celku (USA, Ruská federácia⁷).

Výzvy a úvahy budúcej spolupráce

Vo vývoji medzinárodného trestného práva sa nevytvorilo veľké množstvo medzinárodných inštitúcií oprávnených vykonávať trestnú jurisdikciu. Niektoré z relatívne najnovších sú Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu (ICTY), Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu (ICTR), Špeciálny tribunál pre Sierru Leone alebo samotný ICC. Napriek skutočnosti, že všetky boli založené iným spôsobom a ich jurisdikcia sa líši, majú jedno spoločné. Žiadna z nich nemá vlastný donucovací mechanizmus, ozbrojenú silu ani políciu. Presne povedané, všetky sa pri plnení svojho mandátu spoliehajú na podporu a spoluprácu štátov. Spôsob zriadenia takejto súdnej inštitúcie sa však zdá byť zásadným pre zabezpečenie spolupráce štátov a následne úspešnosť jej fungovania.

Keďže Rímsky štatút je medzinárodným právnym dokumentom, ktorý na to, aby nadobudol platnosť, musí byť ratifikovaný zákonom stanoveným počtom štátov, automaticky existuje rozdiel medzi zmluvnými štátmi a štátmi, ktoré nie sú zmluvnými stranami Rímskeho štatútu. Ich povinnosti spolupracovať sa preto líšia. V rámci

5 Case information sheet n. ICC-PIDS-CIS-SUD-02-006/18_Eng online. 2021. [online] Dostupné na internete: <<https://www.icc-cpi.int/CaseInformationSheets/albashirEng.pdf>>

6 Situation in the Republic of the Philippines ICC-01/21. [online] Dostupné na internete: <<https://www.icc-cpi.int/philippines>>

7 Pre viac informácií o opozícii voči ICC pozri <<https://archive.globalpolicy.org/international-justice/the-international-criminal-court/us-opposition-to-the-icc.html>>

všeobecnej povinnosti spolupracovať článok 86 štatútu stanovuje, že „štáty, zmluvné strany, budú v súlade s ustanoveniami Rímskeho štatútu plne spolupracovať so Súdom pri vyšetrowaní a stíhaní trestných činov v rámci jurisdikcie Súdu“. Štáty sú navyše povinné plne spolupracovať pri výkone zatýkacích rozkazov a žiadostí o vydanie, ako aj poskytovať ďalšie formy spolupráce uvedené v článku 93 Rímskeho štatútu.⁸ Táto povinnosť bola zdôraznená aj na 12. zasadnutí Zhromaždenia zmluvných strán dňa 27. novembra 2013 ako hlavná výzva pre ICC vzhľadom na nedostatočnú spoluprácu zo strany niektorých štátov pri vykonávaní súdnych príkazov, nedostatok ideologickej a finančnej podpory zo strany niektorých štátov ako napr. absenciu podpory zo strany ostatných na ochranu svojej povesti a dôveryhodnosti.⁹ Ako už bolo uvedené, spolupráca štátu s medzinárodnými orgánmi činnými v trestnom konaní si zvyčajne vyžaduje schválenie národnej legislatívy (okrem prípadu, kedy je národná legislatíva nastavená na monistickom prístupe k medzinárodnému právu, ktorý umožňuje priamu aplikovateľnosť niektorých medzinárodných noriem). Vnútroštátne právo vo všeobecnosti vždy zohrávalo kľúčovú úlohu v medzinárodnom systéme trestného súdnictva, najmä pokiaľ ide o postup a podmienky súdnej pomoci, postupy pri podávaní a vykonávaní žiadostí o pomoc atď.

Na druhej strane, ad hoc tribunál, ICTY bol zriadený Bezpečnostnou radou Organizácie Spojených národov (ďalej aj ako „BR OSN“) v roku 1993 prijatím rezolúcií 808 a 827 podľa kapitoly VII Charty OSN.¹⁰ Vzhľadom na záväznosť rezolúcií BR OSN, jej bezkonkurenčnú medzinárodnú autoritu podľa Charty OSN, univerzálnosť celej Organizácie Spojených národov, ako aj charakter platných noriem ako súčasti medzinárodného obyčajového práva,¹¹ nebola medzištátna spolupráca pre ICTY skutočne problémom. Teoreticky je možné konštatovať, že ICTY ťažil z veľkej výhody, že členské štáty OSN musia spolupracovať a dodržiavať rezolúcie prijaté podľa kapitoly VII Charty OSN. Rovnaká konštrukcia by sa dala použiť na povahu a postupy súvisiace s ICTR.¹²

Na rozdiel od toho ICC založený na medzinárodnej dohode nemá takúto výslovnú výhodu vo vzťahu k vnútroštátnym právnym predpisom. V článku 88 Rímskeho štatútu sa uvádza, že „štáty, zmluvné strany, zabezpečia, aby podľa ich vnútroštátneho práva existovali postupy pre všetky formy spolupráce, ktoré sú uvedené v tejto časti“. Toto všeobecné ustanovenie je určené zmluvným štátom, neexistujú žiadne analogické požiadavky pre štáty, ktoré nie sú zmluvnými stranami Rímskeho štatútu. ICC je stály medzinárodný trestný súdny orgán s právomocou vznášať obvinenia z vojnových zločinov,

8 KREß, C. – PROST, K. Article 93: Other forms of cooperation. In *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: observers' notes, article by article.*, (2nd ed.), s. 1569–1588, Baden Baden, C.H. Beck/Hart/Nomos.

9 Rezolúcia ICC-ASP/12/Res.3 o spolupráci (2013)

10 Rezolúcia S/RES/808 (1993); Rezolúcia S/RES/827 (1993)

11 Správa generálneho tajomníka OSN Doc. S/25704, ods. 34 „Podľa názoru generálneho tajomníka si uplatnenie zásady *nullum crimen sine lege* vyžaduje, aby Medzinárodný tribunál uplatňoval pravidlá medzinárodného humanitárneho práva, ktoré sú bezpochyby súčasťou obyčajového práva, takže problém dodržiavania špecifických dohovorov štátmi nevzniká.“

12 NINCE, J. – TROMP, N. 2018. International criminal Tribunals and cooperation with States In DEGUZMAN, M. – AMANN, D.A. 2018. *Arcs of global justice. Essays in honour of William A. Schabas.* Oxford, Oxford University Press. 2018 s. 445–465.

zločinov proti ľudskosti, zločinu genocídy a zločinu agresie. Svoju jurisdikciu môže vykonávať na území ktoréhokoľvek zmluvného štátu a na základe osobitnej dohody na území ktoréhokoľvek iného zmluvného štátu.¹³ Svoju jurisdikciu môže vykonávať na území štátu, kde došlo k predmetnému konaniu, alebo ak bol trestný čin spáchaný na palube plavidla alebo lietadla, na území štátu registrácie tohto plavidla alebo lietadla. Napokon môže vykonávať svoju jurisdikciu v štáte, ktorého štátnym príslušníkom je osoba obvinená z trestného činu.¹⁴ Žiadosti o spoluprácu sa teda neobmedzujú len na štáty, na území ktorých sa údajný trestný čin odohral, ale je pochopiteľné očakávať, že žiadosti o spoluprácu pri vyšetrovaní a zhromažďovaní dôkazov budú adresované subjektom v iných dotknutých štátoch.¹⁵ V záujme dosiahnutia plnej efektivity aktivít tohto súdu sa spolupráca štátov, ktoré nie sú zmluvnými stranami Rímskeho štatútu, zdá ešte dôležitejšia.

Rímsky štatút dáva Bezpečnostnej rade OSN jedinečnú jurisdikčnú úlohu. Článok 13 b. Rímskeho štatútu udeľuje BR OSN konajúcej podľa kapitoly VII Charty OSN právomoc postúpiť situácie, v ktorých došlo k zločinom pod jurisdikciou ICC. Na druhej strane, článok 16 Rímskeho štatútu umožňuje BR OSN odložiť (a nezačať) vyšetrovanie alebo trestné stíhanie o 12 mesiacov, prostredníctvom rezolúcie prijatej podľa kapitoly VII Charty OSN. Toto ustanovenie je navrhnuté tak, aby upokojilo akúkoľvek potenciálnu kolíziu medzi záujmami mieru a záujmami spravodlivosti v kontexte frekventovaných polemík „žadny mier bez spravodlivosti“ alebo „žadna spravodlivosť bez mieru“ a poskytlo možnosť dôkladne posúdiť špecifickú riešenú situáciu.¹⁶ Právomoc BR OSN je odvodená z Charty OSN a prostredníctvom článku 25 Charty OSN sú všetky rozhodnutia prijaté BR OSN záväzné pre všetky členské štáty OSN. Preto, keď BR OSN postúpi situáciu ICC,¹⁷ má tiež právomoc požiadať všetky členské štáty OSN, aby poskytli ICC plnú spoluprácu a podporu pri vyšetrovaní situácie. Podľa povahy BR OSN by mala v skutočnosti byť takáto žiadosť o spoluprácu záväzná pre všetky členské štáty OSN.¹⁸

Po druhé, všetky štáty sa podľa Ženevských dohovorov z roku 1949 a ich dodatkových protokolov zaviazali dodržiavať normy medzinárodného humanitárneho práva (MHP). V dôsledku toho by sa dalo predpokladať, že štáty, ktoré nie sú zmluvnými stranami

13 Článok 4 par. 2 Rímsky štatút

14 Článok 12 par. 2, (a) a (b) Rímsky štatút

15 Samostatné dohody o spolupráci s ICC má uzavretá tiež samotná OSN, organizácia Interpol, Európska únia, či ďalšie subjekty medzinárodného práva.

16 KERSTEN, M. No Justice Without Peace, But What Peace Is on Offer? Palestine, Israel, and the International Criminal Court. In *Journal of International Criminal Justice*. 2020, roč. 18 (4), s. 1001–1015.

17 Pozri: Článok 13 b. Rímsky štatút „Situáciu, v ktorej sa zdá, že došlo k spáchaniu jedného alebo viacerých takýchto zločinov, postúpi Bezpečnostná rada konajúca podľa kapitoly VII Charty Organizácie Spojených národov prokurátorovi.“

18 AKANDE. D. The effect of Security Council Resolutions and domestic proceedings on State obligations to cooperate with the ICC. In *Journal of International Criminal Justice*. 2012, roč. 10 (1), s. 299–324. HOBBS. H. The Security Council and the complementary regime of the International Criminal Court: Eyes on the ICC. In *Alternative Law Journal*. Online ISSN: 2398-9084, 2012, roč. 37 (2) s. 122

Rímskeho štatútu, sú povinné spolupracovať s ICC nielen v prípade postúpenia zo strany BR OSN, ale aj podľa ustanovení Ženevských dohovorov.¹⁹ Ako už bolo analyzované skôr, zločiny pod jurisdikciou ICC sú najzávažnejšími zločinmi, ktoré „znepokojujú medzinárodné spoločenstvo“.²⁰ Napríklad článok 8 Rímskeho štatútu definuje vojnové zločiny aj ako „závažné porušenie Ženevských dohovorov z 12. augusta 1949“, teda odseky (a) a (c) výslovne odkazujú na Ženevské dohovory z roku 1949. Súvislosť medzi týmito dvoma právnymi dokumentmi je nespochybniteľná. Takmer všetky štáty sveta podpísali, ratifikovali alebo pristúpili k Ženevským dohovorum z roku 1949, ktoré sa nepochybne stali integrovanou súčasťou medzinárodného obyčajového práva.²¹ Spoločný článok 1 dohovorov a súvisiaci článok 1 Protokolu I stanovujú povinnosť rešpektovať a zabezpečiť rešpektovanie normy medzinárodného humanitárneho práva: „Vysoké zmluvné strany sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť dodržiavanie tohto dohovoru [protokolu] za každých okolností.“ Podľa tohto ustanovenia musia štáty nielen rešpektovať, ale aj zabezpečiť dodržiavanie Ženevských dohovorov a dodatkových protokolov.

Ustanovenie článku 1 Ženevského dohovoru znamená, že štáty môžu konať, keď sú porušené pravidlá medzinárodného humanitárneho práva. To isté možno odvodiť z článku 89 Dodatkového protokolu 1, v ktorom sa uvádza, že „v situáciách závažného porušenia dohovorov alebo tohto protokolu sa Vysoké zmluvné strany zaväzujú konať spoločne alebo jednotlivo v spolupráci s OSN a v súlade s jej Chartou“. Aj keď sa predpokladá, že sa musí konať v súlade s Chartou OSN, povinnosť konať je jasne stanovená. Preto, hoci ukladá tretím štátom povinnosť prijať opatrenie, pochopiteľne ukladá tretím štátom povinnosť spolupracovať, ak sa zistia závažné porušenia Ženevských dohovorov. Jedným z účelov zriadenia ICC bolo ukončiť beztrestnosť najzávažnejších trestných činov, z ktorých niektoré identicky zodpovedajú závažným porušeniam Ženevských dohovorov z roku 1949 a ich dodatkových protokolov. Rozšírenú povinnosť štátov, ktoré nie sú zmluvnými stranami ICC, ale zmluvnými stranami Ženevských dohovorov, možno považovať za tie, ktoré by mali zabezpečiť rešpektovanie aj poskytovaním potrebnej pomoci ICC. Povinnosť konať („v situáciách závažného porušenia dohovorov alebo tohto protokolu“²²) by mohla byť spojená s povinnosťou spolupracovať a mohla by byť vykladaná tak, že vyžaduje, aby štáty, ktoré nie sú zmluvnými stranami dohovoru, prinajmenšom neblokovali opatrenia prijaté ICC, vykonané s cieľom potrestať alebo zabrániť závažnému porušovaniu Ženevských dohovorov. Doterajšie skúsenosti

19 FENRICK. F. J. The application of the Geneva Conventions by the international criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. In *The International Review of Red Cross*. 1999, roč 884 (3), s. 317–329. PAYLAN, S. – KLONOWIECKA – MILART. S. Examining the origins of crimes against humanity and genocide, In BERGSMO. M. – CLEAH. C. – SONG. S. YI. T. *Historical origins of international criminal law vol. 3*, The Netherlands: Torkel Opsahl Academic Epublsher s. 557–657.

20 Preambula Rímskeho štatútu

21 Štyri Ženevské dohovory z roku 1949 doteraz ratifikovalo 196 štátov vrátane všetkých členských štátov OSN, pozorovateľov OSN, Svätej stolice, Palestínskeho štátu a Cookových ostrovov. Protokoly (3) ratifikovalo 174 (I), 169 (II) a 78 (III) štátov.

22 Článok 89 Dodatkového protokolu I k Ženevským dohovorum z roku 1949

napriek tomu ukázali, že získanie spolupráce s nezmluvnými štátmi predstavuje veľkú výzvu pre štandardné fungovanie a ďalší rozvoj činnosti ICC.²³

Záver

Prípady nespôlupráce s ICC sa stali bežnými, v čase, keď ICC potrebuje zvýšenú globálnu podporu v boji proti beztrestnosti, opačný trend vzd'afovania sa, nespôlupráce a diskreditácie činnosti ICC signalizuje oslabenie jeho zavedených mechanizmov štátnej spolupráce. Vzhľadom k tomu, že je Rímsky štatút medzinárodnou zmluvou, je interpretovaná v súlade s ustanoveniami Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z roku 1969.²⁴ Článok 31 ods. 3 písm. c) stanovuje, že sa pri výklade medzinárodných zmlúv bude spolu s celkovou súvislosťou brať zreteľ na každé príslušné pravidlo medzinárodného práva použiteľné medzi stranami. Od čias konca druhej svetovej vojny medzinárodné spoločenstvo vytvorilo list medzinárodných nástrojov ochrany medzinárodného mieru, medzinárodných ľudských práv, medzinárodného humanitárneho práva, mnohé z nich dnes tvoriace *ius cogens*, ktoré predstavujú neopustiteľné pravidlá medzinárodného práva. Dlhodobá kritika medzinárodného práva spočíva práve v nedostatočnej vynútiteľnosti jeho noriem. Rímsky štatút je možné považovať za jeden z najsilnejších procesnoprávných mechanizmov v medzinárodnom práve verejnom na dosiahnutie spravodlivosti v prípade porušenia. Vzhľadom k tomu, že je medzinárodnou zmluvou, nedosahuje plný účinok voči tým štátom, ktoré ju neratifikovali. Vzhľadom však na svoju povahu, vecnú príslušnosť a medzinárodnoprávny kontext by kooperácia nezmluvných štátov nemala deštruovať jeho reputáciu a viesť k obštrukciám v konaní. Do budúca sa ako riešenie tejto situácie javí preskúmanie novších prístupov, ako napríklad kombinácia právnych, neprávnych a politických odpovedí. Medzi nimi by sa, v prípade vôle stálych členov Bezpečnostnej rady OSN, ako možnosť javilo riešenie prijatia samostatnej rezolúcie BR OSN v zmysle kapitoly VII Charty OSN, ktorá by štátom priamo určovala povinnosť spolupracovať – a to aj v prípade, ak by konanie začalo inak ako postúpením situácie BR OSN. S využitím kanálov diplomacie, s využitím opatrení na presvedčanie, podnecovanie štátnej spolupráce sa pracuje dodnes. Potenciálnym nezáväzným, no politicky a morálne nesmierne silným riešením by bolo iniciovanie posudkového konania o vydanie poradného stanoviska Medzinárodného súdneho dvora k otázke, ktorá je aj predmetom skúmania toho článku: vzniká nezmluvnému štátu Rímskeho štatútu povinnosť súčinnosti v trestnom konaní pod jurisdikciou ICC aj v prípade, ak je priamo vyzvaný, a to na právnom základe jeho členstva v OSN a na základe faktu, že je zmluvnou stranou Ženevských dohovorov a ich dodatkových protokolov? V každom prípade je dnes zrejmé, že otázka spolupráce nezmluvných štátov pri medzinárodnom trestnom konaní ICC o najzávažnejších zločinoch sa bude musieť skôr či neskôr stať predmetom záujmu medzinárodného spoločenstva, a to najmä s ohľadom na cieľ a účel mnohých iných, právne záväzných medzinárodných zmlúv.

23 WENQI, Z. On co-operation by states not party to the International Criminal Court, In *Int'l review of red cross*. 2006, roč. 88 (861) s. 87.

24 Vienna Convention on the Law of Treaties, 1155 U.N.T.S. 331, 8 I.L.M. 679 (1969).

Literatúra:

- AKANDE, D. 2012. The effect of Security Council Resolutions and domestic proceedings on State obligations to cooperate with the ICC. In *Journal of International Criminal Justice*. Online ISSN 1478-1395, 2012, roč. 10 (1), s. 299–324.
- AKHAVAN, P. 2005. The Crime of Genocide in the ICTR Jurisprudence, In *Journal of Int' Criminal Justice*. Online ISSN 1478-1395, 2005, roč. 3 (4), s. 989–1006.
- ALOISI, R. 2013. A tale of two Institutions: The United Nations Security Council and the International Criminal Court. In *International Criminal Law Review*. E-ISSN: 1571-8123, 2013, roč. 13 (1), s.147–168.
- BEKOU, O. 2012. Crimes at Crossroads: International Crimes at the National Level. In *Journal of International Criminal Justice*. Online ISSN 1478-1395, 2012, roč. 10 (1), s. 677– 691.
- BEKOU, O, BIRKETT, D. 2016. *Cooperation and the International Criminal Court*. Boston: Brill. 2016, 432 s. ISBN 9789004304475.
- CASSESE, A. 2008. *The Oxford Companion to International Criminal Law*, 2nd eds. OUP 2008
- Case information sheet n. ICC-PIDS-CIS-SUD-02-006/18_Eng online. 2021. [online] Dostupné na internete: <<https://www.icc-cpi.int/CaseInformationSheets/albashirEng.pdf>>
- Convention Concerning the Laws and Customs of War on Land (Hague IV), 18th October 1907, 3 Martens Nouveau Recueil (3d)
- Dodatkový protokol I. k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov z 8. júna 1977
- Dodatkový protokol II. k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí nemedzinárodných ozbrojených konfliktov z 8. júna 1977
- FENRICK, F. J. 1999. The application of the Geneva Conventions by the international criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. In *The International Review of Red Cross*. ISSN: 18163831, 1999, roč 884 (3), s. 317–329.
- HOBBS, H. 2012. The Security Council and the complementary regime of the International Criminal Court: Eyes on the ICC. In *Alternative Law Journal*. Online ISSN: 2398-9084, 2012, roč. 37 (2) s. 122.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 287.
- International Criminal Court: Cooperation agreements [online] Dostupné na internete: <https://www.icc-cpi.int/news/seminarBooks/Cooperation_Agreements_Eng.pdf>
- KERSTEN, M.2020. No Justice Without Peace, But What Peace Is on Offer? Palestine, Israel, and the International Criminal Court. In *Journal of International Criminal Justice*. Online ISSN 1478-1395, 2020 roč. 18 (4), s. 1001–1015.
- KREß, C. – PROST, K. 2008. Article 93: Other forms of cooperation. In *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: observers' notes, article by article., (2nd ed.)*, s. 1569–1588, Baden Baden, C.H. Beck/Hart/Nomos.

- NINCE, J. - TROMP. N. 2018. International criminal Tribunals and cooperation with States in DEGUZMAN. M. – AMANN. D.A. 2018. *Arcs of global justice. Essays in honour of William A. Schabas*. Oxford, Oxford University Press. 2018. ISBN-13: 9780190272654. s. 445 – 465.
- PAYLAN, S. – KLONOWIECKA-MILART. S. 2015. Examining the origins of crimes against humanity and genocide, In BERGSMO. M. - CLEAH. C.- SONG. S. YI. T. 2015. *Historical origins of international criminal law vol. 3*, The Netherlands: Torkel Opshal Academic Epublisher. ISBN: 978-82-8348-014-6. s. 557 – 657.
- PÍRY, M. 2019. *Katolícke sociálne myslenie ako prameň práva*. Žilina : Stredoeurópsky inštitút správnych a ekologických štúdií, 2019, 386 s. ISBN 978-80-972727-1-5.
- Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 a týkajúci sa ochrany obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I), 8. júna 1977
- Rezolúcia ICC-ASP/12/Res.3 o spolupráci (2013)
- Rezolúcia S/RES/808 (1993)
- Rezolúcia S/RES/827 (1993)
- Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu, 17. júla 1998, 2187, U.N.T.S. 90
- ROBINSON, D. – VON HEBEL, H. 1999. War Crimes in Internal Conflicts: Article 8 of the ICC Statute. In *Yearbook of International Humanitarian Law*. EISSN: 1574-096X, 1999, roč. 2, s. 193-209.
- SEILS, P. 2016. *Handbook on Complementarity: An Introduction to the Role of National Courts and the ICC in Prosecuting International Crimes*, [online] 2016, Dostupné na internete: <<https://perma.cc/JJ2K-KQFD>>
- Situation in the Republic of the Philippines ICC-01/21. [online] Dostupné na internete: <<https://www.icc-cpi.int/philippines>>
- Správa generálneho tajomníka OSN Doc. S/25704
- SUNGA, R. 1998. The Crimes within the Jurisdiction of the International Criminal Court (Part II, Articles 5-10). In *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. Online ISSN: 1571-8174 1998 roč. 6 (4) s. 61 – 83.
- HUSENICOVÁ, L. – UŠIAK, J. 2020. Liberalism as a theory of international relations, In *Liberal values in international relations* 1. vyd. Kraków : University of public and individual security APEIRON, 2020. ISBN 978-83-64035-73-9.
- WENQI, Z. 2006. On co-operation by states not party to the International Criminal Court, In *Int'l review of red cross* . ISSN: 18163831, 2006, roč. 88 (861) s. 87.
- Ženevský dohovor o zlepšení stavu ranených a chorých v ozbrojených silách v poli z 12. augusta 1949 (I.)
- Ženevský dohovor o zlepšení stavu ranených, chorých a stroskotaných príslušníkov ozbrojených síl na mori z 12. augusta 1949 (II.)
- Ženevský dohovor o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami z 12. augusta 1949 (III.)
- Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb v čase vojny z 12. augusta 1949 (IV.)

Summary: The Challenges to Cooperation Between the International Criminal Court and the State

The article focuses on the issue of cooperation between the International Criminal Court (ICC) as an independent, international judicial body and the state as a party to the Rome Statute. In the context of non-permanent international criminal tribunals, it firstly

identifies the challenges the ICC is facing today. Using the analytical method, the real legal options for dealing with these challenges in the future are subsequently assessed. Precisely because the ICC is founded on a treaty basis and states have an option to refuse to accede to Rome's statute as a founding treaty, such non member states appear to feel sort of immunity. This self proclaimed "room for manoeuvre" due to refused obligation to the ICC, arguably gives them the opportunity to avoid the related obligation to participate in proceedings leading to the conviction of those most responsible for international crimes. However, during the decades the international community developed instruments with the potential to challenge this apparent possibility of avoiding cooperation with the ICC. Finally, the solutions to the situation are briefly suggested.

JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M., M.A.
Univerzita Mateja Bela
Právnická fakulta, Katedra medzinárodného, európskeho práva
a právnej komunikácie
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
lubica.saktorova@umb.sk

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Ľubica Saktorová).